

BOSHLANG'ICH SINFLARDA HAYVONLAR YASHASH SHAROITI HAQIDA TUSHUNCHALARNI SHAKLLANTIRISH

Taychayeva Iroda Abdumo'minovna

Gallaorol tumani 22-maktabni boshlang'ich sinf o'qituvchisi.

Annotatsiya:

Mazkur maqolada hayvonlarning yashash joyi hisoblangan uyalar, ularning turlari, tuzilishi hamda hayvonlar hayotidagi biologik va ekologik ahamiyati yoritilgan. Hayvonlar uyasi ularni tashqi muhitning salbiy omillaridan himoya qilish, nasl qoldirish va oziqlanish jarayonini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Shuningdek, hayvonlarning yashash muhitiga moslashuvi va uya qurish instinkti misollar asosida tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: hayvonlar uyasi, yashash muhiti, instinkt, moslashuv, biologiya, ekologiya, hayvonot olami

Yer yuzida yashovchi barcha hayvonlar o'z hayotini davom ettirish uchun ma'lum yashash muhitiga ehtiyoj sezadi. Ushbu yashash muhiti hayvonning turi, yashash sharoiti va hayot tarziga bog'liq holda shakllanadi. Hayvonlar uchun uya nafaqat boshpana, balki hayotiy zarur maskan hisoblanadi. Uya orqali hayvonlar o'zlarini dushmanlardan himoya qiladi, nasl qoldiradi va tabiiy muhitga moslashadi. Shuning uchun hayvonlar uyasini o'rganish biologiya va ekologiya fanlarida muhim ahamiyat kasb etadi.

Hayvonlar uyasining umumiy tavsifi

Hayvonlar uyasi — bu hayvonlarning vaqtincha yoki doimiy yashash joyidir. Uyalar turli materiallardan: tuproq, shox-shabba, barg, mum, tosh yoki qumdan tashkil topadi. Ayrim hayvonlar tayyor tabiiy joylardan foydalansa, boshqalari maxsus uya quradi. Uyalar hayvonning yashash muhitiga moslashgan holda shakllanadi.

Hayvonlar uyasining turlari

Hayvonlar uyasini bir nechta guruhlariga ajratish mumkin:

Yer usti uyalar – qushlar daraxt shoxlari, qamishzorlar yoki qoyalar ustida uya quradi. Masalan, qaldirg‘ochlar loydan, chumchuqlar esa shox va poyadan uya yasaydi.

Yer osti uyalar – quyon, tulki, sichqon kabi hayvonlar yer ostida in qazib yashaydi. Bu uyalar ularni sovuq va yirtqichlardan himoya qiladi.

Suv muhitidagi uyalar – baliqlar, qisqichbaqalar va boshqa suv hayvonlari suv ostidagi o‘simliklar orasida yoki toshlar tagida yashaydi.

Jamoaviy uyalar – asalarilar, chumolilar va termitlar murakkab tuzilishga ega bo‘lgan jamoaviy uyalar barpo etadi. Bunday uyalar mehnat taqsimoti asosida quriladi.

Uya qurish instinkti va moslashuv jarayoni

Hayvonlarda uya qurish instinktiv xususiyatga ega bo‘lib, u tug‘ma hisoblanadi. Hayvonlar hech qanday o‘rgatishsiz uya qurishni biladi. Masalan, qushlar tuxum qo‘yish mavsumida uya tayyorlaydi, bu esa bolalarining xavfsizligini ta‘minlaydi. Ayrim hayvonlar esa fasllar o‘zgarishiga qarab uyasini mustahkamlaydi yoki yangi yashash joyiga ko‘chadi.

Hayvonlar hayotida uyaning ahamiyati

Uya hayvon hayotida quyidagi muhim vazifalarni bajaradi:

tashqi muhitning salbiy ta‘siridan himoya qiladi;

ko‘payish va naslni parvarish qilish uchun qulay sharoit yaratadi;

oziq-ovqatni saqlash imkonini beradi;

hayvonning yashab qolish ehtimolini oshiradi.

Uyasidan ayrilgan hayvonlar ko‘pincha yashash qobiliyatini yo‘qotadi, bu esa tabiat muvozanatiga zarar yetkazadi.

Inson faoliyati va hayvonlar uyasi

Inson faoliyati — o‘rmonlarni kesish, qurilish ishlari va atrof-muhitning ifloslanishi hayvonlar uyasiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Ko‘plab hayvonlar yashash joyidan ayrilib, yo‘qolib ketish xavfi ostida qolmoqda. Shu sababli hayvonlar uyasini muhofaza qilish va tabiatni asrash dolzarb masalalardan biridir. Xulosa qilib aytganda:

Hayvonlar uyasi ularning hayotiy faoliyatida muhim ahamiyatga ega. U hayvonlarning yashashi, ko‘payishi va tabiiy muhitga moslashishini ta‘minlaydi. Hayvonlar uyasini asrash va tabiatga ehtiyotkorona munosabatda bo‘lish insoniyatning muhim vazifalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov A. Zoologiya asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
2. To‘xtayev A. Hayvonot olami. – Toshkent: Fan, 2020.
3. Odilov B. Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish. – Toshkent: Ma‘naviyat, 2019.
4. Ismoilov S. Biologiya. – Toshkent: Sharq, 2021.